

درس خارج فقه استاد حمید درایتی

جلسه نهم، ۳۱ شهریور ۱۴۰۰

موضوع: کتاب الشركة/ شرکت تعاونی / انحلال تصفیه

به نظر می رسد اگرچه تقسیم سود خالص شرکت بر اساس سود سهام و مازاد برگشتی در قانون شرکت های تعاونی الزامی شمرده شده است لکن قانون بخش تعاون صرفاً آن را به عنوان پیشنهاد آن هم در خصوص شرکت های تعاونی توزیعی و مصرف در نمونه اساسنامه ارائه کرده [1] و بدین جهت الزامی بودن آن مغایر با این متن قانونی خواهد بود و بنابر مفاد ماده ۷۷ همین قانون [2]، بی اعتبار می باشد.

بخش نهم - انحلال و تصفیه

یکی از مسائلی که باید نسبت به مباحث هر شرکتی مورد بررسی قرار گیرد، موارد انحلال شرکت و کیفیت تصفیه بدهی ها و سرنوشت سرمایه و اموال آن می باشد. بدیهی است که انحلال هر شرکتی گاهی به صورت اختیاری و تصمیم شرکاء و گاهی به صورت قهری و براساس موارد پیش شده در قانون خواهد بود. مباحث مربوط به انحلال شرکت های تعاونی و تصفیه آن نیز همچنان که در قانون شرکت های تعاونی آمده، در قانون بخش تعاون نیز منعکس گردیده است که باید از هردو منظر مورد بررسی قرار گیرد.

انحلال شرکت های تعاونی از منظر قانون شرکت های تعاونی در موارد ذیل صورت می گیرد [3]:

- کاهش سرمایه به میزانی که ادامه فعالیت شرکت ممکن نباشد یا دشوار گردد.
- حصول اهداف و اتمام فعالیت هایی که برای شرکت در اساسنامه پیش بینی شده است.
- تصمیم مجمع فوق العاده.
- تخلف شرکت از اساسنامه و مقررات قانونی.
- تعطیل نمودن شرکت و عدم فعالیت آن در مهلت معین.

طریقه ی تصفیه شرکت های تعاونی پس از طی شدن مراحل قانونی انحلال در قانون شرکت های تعاونی بدین شرح است [4]:

- پرداخت بدهی های شرکت.
- پرداخت سهام اعضاء (حداکثر به میزان مبلغ اسمی).
- پرداخت سود سهام (در صورتی که مانده حساب شرکت از مبلغ ذخیره قانونی غیر قابل تقسیم شرکت بیشتر باشد).
- انتقال مانده حساب شرکت به حساب ذخیره قانونی غیر قابل تقسیم شرکت برای اقدامات پیش بینی شده در قانون.

قانون بخش تعاون در چند موارد، حکم به انحلال شرکت های تعاونی نموده است که آن موارد عبارتند از [5]:

- تصمیم مجمع عمومی فوق العاده بر انحلال.
- کاهش تعداد اعضاء شرکت از حدّ نصاب مقرّر (در صورتی که ظرف مدت ۳ ماه تعداد اعضاء به نصاب مقرر نرسد).
- انقضای مدتّ معین شده در اساسنامه برای فعالیت شرکت (در صورتی که به تمدید مجموع عمومی نرسد).
- گذشت یکسال از متوقّف شدن بدون عذر فعالیت شرکت.
- عدم رعایت مقررات قانونی پس از ۳ إخطار کتبی.
- ورشکستگی شرکت.

باید توجه داشت که بر اساس قانون بخش تعاون، انحلال حقیقی شرکت تعاونی را منوط به استرداد اموال دولتی و امتیازات دریافتی و عمل به تعهدات قانونی می باشد [6] و تصفیه شرکت منحلّ شده برعهده يك هیأت سه نفره که حداکثر ظرف مدت يك ماه باید معین شود [7]، خواهد بود.

نکته

همچنان که از بررسی کیفیت تصفیه در قانون شرکت های تعاونی بدست می آید، قانون گذار در این متن قانونی سهام اعضا را صرفاً به میزان مبلغ اسمی محاسبه نموده و تفاضل دارائی شرکت را به عنوان سود و درآمد بشمار آورده است و حال آنکه علی القاعده اگر اعضا در سرمایه اولیه شرکت شریک باشند، هنگام انحلال نیز مالک تمام دارائی های شرکت (به نسبت سرمایه و سهام) خواهند بود. باید توجه داشت که عدم ورود قانون بخش تعاون نسبت به کیفیت تصفیه و تقسیم اموال شرکت منحل شده، گویا مؤید همان روش تصفیه در قانون شرکت های تعاونی خواهد بود.

[1] ماده ۴۶ نمونه اساسنامه شرکت های تعاونی: سود خالص تعاونی در هر سال مالی به ترتیب زیر تقسیم می شود: ۱- از حداقل پنج درصد به بالا با تصویب مجمع عمومی عادی به عنوان ذخیره قانونی منظور می شود. ۲- حداکثر پنج درصد از سود خالص بعنوان اندوخته احتیاطی به پیشنهاد هیئت مدیره و تصویب مجمع عمومی عادی به حساب مربوطه منظور می گردد و نحوه مصرف آن با تصویب مجمع عمومی عادی است. ۳- حد اکثر درصد از سود جهت پاداش به اعضا، کارکنان، مدیران و بازرسان به پیشنهاد هیأت مدیره و تصویب مجمع عمومی عادی تخصیص داده می شود. ۴- پس از وضع وجوه فوق باقیمانده سود خالص تقسیم می گردد. (در تعاونی های تولیدی در جای خالی می توان نوشت: به نسبت سهام و در تعاونی های توزیعی نوشته شود ۵۰٪ به نسبت سهام و مابقی به نسبت معاملات اعضا با تعاونی).

[2] ماده ۷۷ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: کلیه قوانین و مقررات مغایر این قانون ملغی است.

[3] ماده ۱۲۰ قانون شرکت های تعاونی: شرکتهای و اتحادیه های تعاونی در موارد زیر منحل می شود: ۱- کاهش سرمایه به میزانی که ادامه عملیات مقدور و یا صالح نباشد با تصویب مجمع عمومی فوق العاده. ۲- اتمام برنامه ای که به موجب اساسنامه، شرکت برای انجام آن تأسیس شده است. ۳- تصمیم مجمع عمومی فوق العاده. ۴- عدم تطبیق عملیات شرکت یا اتحادیه با اساسنامه و مقررات قانونی و یا تعطیل و عدم فعالیت آن در مهلت هایی که وزارت تعاون و امور روستاها (یا وزارت کار و امور اجتماعی در مورد شرکت های تعاونی کارگری) مقرر می دارد.

[\[4\]](#) ماده ۱۲۵ قانون شرکت های تعاونی: در تصفیه شرکت یا اتحادیه پرداخت تعهدات از محل دارایی آنها با رعایت تقدم به شرح زیر است: ۱- پرداخت بدهی های شرکت یا اتحادیه. ۲- پرداخت سهام اعضا حداقل به میزان مبلغ اسمی هر سهم و سود سهام در صورتی که مانده تصفیه از حساب ذخیره غیر قابل تقسیم شرکت بیشتر باشد. ۳- انتقال مانده تصفیه به حساب ذخیره قانونی غیر قابل تقسیم برای اقدامات مقرر طبق این قانون. تبصره - تصفیه امور شرکت یا اتحادیه تعاونی در مواردی که در این قانون پیش بینی نشده است بر اساس مقررات قانون شرکت های سهامی انجام خواهد گرفت.

[\[5\]](#) ماده ۵۴ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: شرکت ها و اتحادیه های تعاونی در موارد زیر منحل می شوند: ۱- تصمیم مجمع عمومی فوق العاده. ۲- کاهش تعداد اعضا از حد نصاب مقرر در صورتیکه حداقل ظرف مدت ۳ ماه تعداد اعضا به نصاب مقرر نرسیده باشد. ۳- انقضای مدت تعیین شده در اساسنامه مربوط در صورتیکه در اساسنامه مدت تعیین شده باشد و مجمع عمومی مدت را تمدید نکرده باشد. ۴- توقف فعالیت بیش از یکسال بدون عذر موجه. ۵- عدم رعایت قوانین و مقررات مربوط پس از ۳ بار اخطار کتبی در سال به وسیله وزارت تعاون بر طبق آئین نامه مربوط. ۶- ورشکستگی طبق قوانین مربوط. تبصره ۱- پس از اعلام انحلال و ثبت بلافاصله آن در اداره ثبت محل، تصفیه طبق قانون تجارت صورت می گیرد. تبصره ۲- در بندهای دوم و چهارم و پنجم وزارت تعاون بلافاصله طبق آیین نامه مربوط انحلال تعاونی را به اداره ثبت محل اعلام می نماید. تبصره ۳- اعلام نظر وزارت تعاون در مورد بندهای ۴ و ۵ در دادگاه صالح قابل شکایت و رسیدگی می باشد. تبصره ۴- کلیه اموالی که از منابع عمومی دولتی در اختیار تعاونی قرار گرفته با انحلال آن باید مسترد شود.

[\[6\]](#) ماده ۵۶ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: در صورتیکه هر تعاونی منحل گردد، قبل از انحلال باید به تعهداتی که در برابر اخذ سرمایه و اموال و امتیازات از منابع عمومی و دولتی و بانکها و شهرداری سپرده است عمل نماید.

[\[7\]](#) ماده ۵۵ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران: در صورتی که مجمع عمومی فوق العاده یا وزارت تعاون رأی به انحلال تعاونی بدهد، ظرف یکماه سه نفر جهت تصفیه امور تعاون انتخاب و به اداره ثبت محل معرفی خواهند شد تا بر طبق قانون و آئین نامه مربوط نسبت به تصفیه امور تعاونی اقدام نمایند.